

Інформаційний центр з питань культури і мистецтва Національної парламентської бібліотеки України: етапи створення

*Ольга Наймушина,
здобувач КНУКіМ*

На сучасному етапі роль бібліотек як важливих документально-інформаційних, аналітичних центрів та їхня соціальна перспектива на шляху до інформаційного суспільства помітно зростають.

Інформаційні служби, які сьогодні функціонують у структурі великих бібліотек, здійснюють систематичне та наукове опрацювання потоку інформації у відповідності із потребами користувачів. Таку інформацію потребують керівні працівники органів державної влади, науковці, окремі спеціалісти.

Інформаційний центр з питань культури і мистецтва Національної парламентської бібліотеки України ось уже понад 30 років поспіль здійснює інформаційне забезпечення галузі культури. Діяльність Центру не стала предметом спеціального дослідження. Наявність джерельної бази, що торкається його діяльності, дає змогу відтворити його історію та сформулювати перспективи розвитку.

Метою пропонованої статті є обґрунтування основних етапів створення Центру та особливостей діяльності на кожному з них.

Про створення Центру йдеться у статтях В. Матвійчука [1] та В. Іващенко [2], а також окремих його видань [3]. Із них випливає, що Центр пройшов наступні етапи: 1972—1976 рр. — час існування групи (сектору) інформації в структурі бібліографічного відділу; 1976—1977 рр. — відділ наукової інформації; з 1977 р. — Інформаційний центр з питань культури і мистецтва.

На першому здійснювалася підготовка і видання інформаційних списків нових надходжень, довідково-інформаційне обслуговування керівних працівників партійних і радянських органів, апарату Міністерства культури, провідних вчених і спеціалістів галузі, закладів культури і мистецтва, в яких не було інформаційних підрозділів [4, с. 3]. Так, списки літератури "Культура. Культурне будівництво", "Мистецтво. Мистецтвознавство" формувалися на основі літературних джерел — книг, брошур, монографій, статей із збірників праць науково-дослідних інститутів та періодичних видань (Звіт про роботу бібліографічного відділу за 1972 р.).

Довідково-інформаційне обслуговування у режимі вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ) забезпечувало постійне оперативне доведення до абонентів вичерпної інформації з поточних надходжень (бібліографічний опис і коротка анотація першоджерел у вигляді сигнальних карт) у відповідності з їхніми конкретними запитамі. Цією системою було передбачено постійний зворотний зв'язок, який уможлилював корегування відбору інформаційного матеріалу, забезпечення видачі оригіналу чи копії будь-якого джерела інформації за вимогою абонента [5, с. 30].

Довідково-інформаційне обслуговування у режимі диференційованого забезпечення інформацією процесів керівництва галуззю (ДЗК) дало змогу зменшити потік інформації за рахунок цілеспрямованого відбору джерел, їхнього

інформаційного опрацювання і підготовки на цій основі відносно стислої, але насиченої відомостями інформації у вигляді аналітичних оглядів, рефератів повідомлень [6, с. 30]. Інформація присвячувалася питанням культурної політики, культурно-освітньої роботи, планування у галузі культури, з проблем мистецтва у країні і за рубежом (Звіт про роботу бібліотеки за 1976 р.).

Крім того, група брала участь у створенні інформаційних матеріалів, які видавав Центр Російської державної бібліотеки, шляхом опрацювання літератури (книг, статей з журналів і збірників) з питань культури і мистецтва (Звіт про роботу бібліографічного відділу за 1974 р.).

Наказом міністра культури від 4 червня 1976 р. на базі сектору було створено відділ наукової інформації з проблем культури та мистецтва, на який покладалося завдання розширити підготовку і видання інформаційних матеріалів з питань театрального, образотворчого, музичного мистецтва. Названим наказом передбачалося надсилання до відділу наукової інформації документів з основної діяльності Міністерства культури [7, с. 108—109], у зв'язку з чим було розпочато формування довідково-інформаційного фонду (Звіт про роботу відділу наукової інформації з проблем культури та мистецтва за 1977 р.).

Фонд комплектувався з урахуванням книжкових фондів і довідково-пошукового апарату бібліотеки [8, с. 4] та включав постанови колегії Міністерства культури, примірники інформаційних списків (Звіт про роботу відділу наукової інформації з проблем культури і мистецтва за 1977 р.).

З метою оперативної видачі інформації у відповідь на запити партійних і радянських органів, керівництва Міністерства культури було також розпочато створення країнознавчих досьє, де збиралися опубліковані та неопубліковані матеріали, що містили відомості про країну, її культуру та мистецтво (Звіт про роботу відділу наукової інформації з проблем культури і мистецтва за 1977 р.). Досьє зберігалося окремо від фонду першоджерел і було розраховане на спеціалістів галузі [9, с. 5].

На обслуговування було взято колективних абонентів (Міністерство культури, заклади культури і мистецтва, творчі спілки, редакції профільних газет і журналів) та індивідуальних (працівники партійних і радянських органів, провідні вчені та спеціалісти галузі).

Постановою Міністерства культури від 17 грудня 1977 р. відділ наукової інформації було реорганізовано в Інформаційний центр з питань культури і мистецтва, який у своїй діяльності керувався рішеннями радянських, партійних органів, постановами колегії, наказами та інструкціями Міністерства культури, методичними вказівками Центру Державної бібліотеки СРСР та власним положенням. Згідно з ним, до компетенції Центру було віднесено інформацію за такою тематикою: загальні проблеми культури і культурного будівництва, образотворче мистецтво, музика, театр, цирк, естрада; загальні питання культурно-освітньої роботи, клубна та паркова робота, клубознавство, народна творчість, музеєзнавство, музейна справа, охорона пам'яток культури, бібліотекознавство, бібліотечна справа, бібліографознавство, бібліографія, матеріально-технічне оснащення закладів культури і мистецтва, реставрація, дослідження та охорона об'єктів культури і мистецтва.

До основних завдань входили: систематичне вивчення та наукове опрацювання літератури з питань культури і мистецтва, подання бібліографічної, реферативної та іншої інформації до Центру Державної бібліотеки СРСР; надання керівним працівникам Міністерства культури України, вченим і спеціалістам галузі найповнішої інформації; організаційно-методичне забезпечення розвитку та удосконалення галузевої системи інформації та методичне керівництво службами інформації галузі.

Для виконання покладених завдань Центр мав виконувати такі основні функції: систематичне вивчення, аналіз та узагальнення вітчизняних і зарубіжних опублікованих і неопублікованих матеріалів з культури і мистецтва; збирання та опрацювання даних про наукові дослідження; організація галузевого довідково-інформаційного фонду (ДФ) неопублікованих матеріалів; довідково-інформаційне обслуговування організацій і закладів галузі, керівних працівників, вчених і спеціалістів у відповідності з виявленими потребами, приділяючи особливу увагу ВРІ, а також ДЗК; підготовка оглядової інформації з основних напрямів, тенденцій і актуальних питань розвитку культури та мистецтва.

До структури Центру входили: відділ наукового аналізу і узагальнення інформації (з секторами: наукової інформації із загальних проблем культури і культурного будівництва, наукової інформації з питань бібліотекознавства і бібліографознавства, культурно-освітньої роботи, музеєзнавства і охорони пам'яток мистецтва, координації інформаційної роботи з питань культури і мистецтва в республіці); довідково-інформаційних фондів (з секторами: неопублікованих матеріалів, довідкової роботи, диференційованого забезпечення керівництва інформацією, отримання, розподілу та розсилання інформаційних матеріалів), вибірково-розповсюджувальної інформації; наукової пропаганди культури і мистецтва з секторами (пропаганди передового досвіду, масової роботи), редакційно-видавничий (з секторами редагування; розмноження матеріалів) [10, с. 175—184].

Згідно з новим положенням про Інформаційний центр з питань культури і мистецтва від 2 лютого 1979 р., яке було чинним до поч. 90-х рр., змінилася структура Центру, який тепер у своєму складі мав відділ наукового аналізу та узагальнення інформації (з секторами: підготовки бібліографічної інформації, підготовки реферативної і оглядової інформації, вибіркового розповсюдження інформації, редагування та розповсюдження видань); відділ довідково-інформаційних фондів (з секторами: неопублікованих документів, довідкової роботи та диференційованого забезпечення процесів керівництва, масової роботи). До кола його завдань додалася організація вихідного потоку неопублікованих документів з основної діяльності Міністерства [11, с. 125—130].

Інформаційне забезпечення здійснювалося на основі фондів бібліотеки (книг, статей, авторефератів дисертацій), а також довідково-інформаційного фонду неопублікованих документів [12, с. 4].

Довідково-інформаційний фонд, згідно із положенням, окрім матеріалів оперативної інформації, постанов колегії та наказів Міністерства культури України, також комплектувався наказами та іншими документами обласних управлінь культури, служб інформації обласних бібліотек (Звіт про роботу Інформаційного центру з питань культури і мистецтва за 1978 р.).

З метою пропаганди фонду виходив "Список неопублікованих документів, що надійшли до Інформцентру" (в ньому розміщувалися неопубліковані документи Міністерства культури України та обласних, Київського головного і Севастопольського міського управлінь культури). Він допомагав вибрати і замовити документ або його копію.

Призначення, структуру, тематичний профіль і порядок комплектування було визначено та закріплено Положенням про довідково-інформаційний фонд з питань культури і мистецтва від 18 квітня 1984 р.

Щорічні звіти про діяльність Центру (1978—1989) свідчать, що інформаційне забезпечення здійснювалося у режимах ВРІ, ДЗК, а також "запит-відповідь", підготовці бібліографічної інформації.

Відповідно до тематики, закріпленої положенням, інформаційні списки літератури виходили у серіях: "Культура. Культурне будівництво" (з 1982 р. поточний бібліографічний список, а з 1989 р. видання припинено), "Мистецтво. Мистецтвознавство" (з 1980 р. видання припинено), "Образотворче мистецтво" (з 1982 р. поточний бібліографічний список, з 1989 р. видання припинено), "Музика" (з 1982 р. поточний бібліографічний список, з 1989 р. видання припинено), "Театр" (з 1982 р. поточний бібліографічний список,

з 1989 р. видання припинено) "Художня самодіяльність" (з 1982 р. поточний бібліографічний список, з 1989 р. видання припинено) [13, с. 237—239].

Експрес-інформація містила відомості про наради, семінари, конференції, науково-дослідні роботи та виходила у серіях: "Бібліотекознавство. Бібліографознавство", "Культурно-освітня робота", "Музейна справа та охорона пам'яток культури", "Музика", "Театр" [14, с. 221—236].

У системі ДЗК Центр щороку готував по 12 випусків (5—7 матеріалів кожен по 20 друкованих сторінок), до написання яких залучалися кращі спеціалісти галузі, працівники обласних служб інформації з питань культури і мистецтва [15, с. 55]. Крім тематичних аналітичних оглядів, щоквартально виходив огляд газетних публікацій, що містив критичні побажання на адресу органів та установ культури і мистецтва, інформаційний перелік "Про культурне співробітництво УРСР із зарубіжними країнами" (за звітами про службові відрядження і гастролі за кордоном працівників культури, митців і художніх колективів), щомісячно — "Хроніка культурного життя республіки" (за повідомленнями відділів наукової інформації обласних бібліотек), перелік "Постанови колегії та накази Міністерства культури УРСР по основній діяльності" [16, с. 237—239].

Раз на рік Інформаційний центр видавав оглядову довідку про результати діяльності організацій і установ культури УРСР [17, с. 222, 223, 224, 226]. З 1985 р. двічі на рік він укладав та видавав збірник "Основні службові документи", де розміщувалися постанови колегії, накази та розпорядження Міністерства культури з питань основної діяльності [18, с. 236].

У режимі "запит-відповідь" здійснювалося інформаційне обслуговування за разовими запитами абонентів, яким надавалася інформація у вигляді рефератів, інформаційних і бібліографічних довідок, тематичних підбірок, а також копій першоджерел (План-звіт Інформаційного центру з питань культури і мистецтва за 1981—1982 рр.).

Отже, на кожному з цих етапів відбувалося формування Центру як осередку координації інформації з питань культури та мистецтва з певними завданнями, функціями та напрямом діяльності.

Список використаної літератури

1. *Матвійчук В. Д.* Інформаційний центр: становлення та перспективи / Матвійчук В. Д. // *Культура і життя*. — 1983. — № 23. — С. 52—58.
2. *Іващенко В. М.* Організація інформаційного забезпечення галузі культури в Україні / В. М. Іващенко // *Бібліотека і час: ювілей. зб. до 130-річчя Нац. парламент. б-ки України* / відп. ред. А. П. Корнієнко. — К., 1996. — С. 63—66.
3. *Про активізацію інформаційної роботи з проблем культури і мистецтва обласних бібліотек республіки: метод. лист.* — К.: ЦБУ, 1975. — 12 с.
4. *Там само.*
5. *Матвійчук В. Д.* Зерни досвіду і знань / Матвійчук В. Д. // *Соціалістична культура*. — 1984. — № 12. — С. 30—31.
6. *Там само.*
7. ЦДАГО. — Ф. 5116, оп. 19, од. зб. 438.
8. *Матвійчук В. Д.* Інформаційне забезпечення галузі культури і мистецтва // *Бібліотекознавство і бібліографія*. — 1983. — № 23. — С. 52—58.
9. *Там само.*
10. ЦДАГО. — Ф. 5116, оп. 19, од. зб. 663.
11. ЦДАГО. — Ф. 5116, оп. 19, од. зб. 1084.
12. Про інформаційне обслуговування апарату Міністерства культури УРСР Інформаційним Центром з питань культури і мистецтва. — К.: ЦБУ, 1979. — 6 с.
13. *Видання Інформаційного центру з питань культури і мистецтва* // *Національна парламентська бібліотека України, 1866—2005: наук.-допом. бібліогр. покажч.*: у 2 ч. Ч. 1 (1866—1995) / відп. ред. Т. І. Вилегжаніна. — К., 2006. — С. 221—241.
14. *Там само.*
15. *Матвійчук В. Д.* Інформаційне забезпечення галузі культури і мистецтва / Матвійчук В. Д. // *Бібліотекознавство і бібліографія*. — 1983. — № 23. — С. 51—58.
16. *Видання Інформаційного центру з питань культури і мистецтва* // *Національна парламентська бібліотека України, 1866—2005: наук.-допоміж. бібліогр. покажч.*: у 2 ч. Ч. 1 (1866—1995) / відп. ред. Т. І. Вилегжаніна. — К., 2006. — С. 221—241.
17. *Там само.*
18. *Там само.*